

pa je pomanjkljivost, da ni avtor na kratko navedel, katere arhive in vire je uporabljal, kar bi kvaliteti dela samo še koristilo, podobno kot ji koristi »Register imena« s pojasnili o osebah omenjenih v knjigi, ki je objavljen na zaključku. Knjiga je bogato ilustrirana s fotografijami vodilnih okupatorjevih sodelavcev in kasnejših diverzantov, njihovih dokumentov in opreme.

Božidar Zakrajšek

Dokumentation zur österreichischen Zeitgeschichte 1945—1955. (pripravil Josef Kocensky), Wien-München 1970; strani 531.

Obsežna zvezka o še živi preteklosti imata zanimivo zasnovo. Z manjšimi izjemami v zvezku namenjenemu nacističnemu obdobju (gre predvsem za odlomke iz memoarskih del in dokumentov) je v obeh knjigah zajeta izključno časopisna dokumentacija. Vidi se, da so avtorji skušali zajeti predvsem tista vprašanja, ki ne prikazujejo le visoko politiko, ampak tudi vse tisto, kar se dotika malega človeka. To še posebej velja za čas 1938—1945, ko so povzete najrazličnejše drobne vesti, ki v smiselno zaokroženih celotah podajajo takratno življenje. Namen izdajatelja obeh zvezkov je jasen: poučiti bralca o preteklosti, kakršne si nihče več ne želi (čas 1938—1955) ter pokazati na nastajanje sedanje avstrijske države (leta 1945—1955). Vsebinsko se prikazi začenjajo z znanim berhtesgadenskim sestankom Hitler-Schuschnigg leta 1938. Sledi skrben izbor vesti iz večjega dela avstrijskega tiska o odmevih priključitve Avstrije nacističnemu rajhu (anšlus), o takratnem dogajanju ter o posledicah tega akta na vseh družbenih področjih. Še posebej bi podčrtali slike iz vojnega časa. Tu gre poleg odmevov vojne na vseh področjih življenja in za odmeve dogajanja na bojiščih v sočasnem tisku, ki je izhajal na območju dotedanje Avstrije. Vsekakor zanimiv pristop, ki omogoča študij zmagoslavja ter temu sledeče udarce, ki jih je doživljal tretji rajh. Razumljivo je, da je primerno mesto namenjeno vestem o avstrijski rezistenci (tudi iz emigrantskega tiska), pri čemer pa je protifašistični boj koroških Slovencev na Koroškem očitno potisnjen v ozadje. Ne glede na to pa posamezne vesti, ki se dotikajo dogajanja na Balkanu ter narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, nudijo zanimivo, čeprav fragmentarno odmevnost tega boja v nacističnih občilih. Naj navedemo nekatere odmeve. Dne 6. marca 1941 je list Neues Wiener Tagblatt pisal, da je gotovo eno: »prejšnjih političnih koncepcij«, ki so jih imele do nedavna nekatere balkanske države, je sedaj konec. O Jugoslaviji kot največji balkanski državi pa beremo, da ne bo mogla ostati ob strani kot »prazen gledalec.⁵ Posebno poglavje je namenjeno odmevom vojne na Balkanu vse do kapitulacije in razkosanja Jugoslavije. Na straneh 211—213 najdemo nekaj drobcev o dogajanju v okupirani Sloveniji. Med njimi je po listu Völkischer Beobachter (16. april 1941) povzeta napoved štajerskega gaulajterja dr. S. Uiberreitherja o germanizaciji Slovenske Štajerske, po kateri »hočemo sedaj z vsemi sredstvi... to deželo znova napraviti nemško, tako nemško, kot je to nekoč bila«. Ponatisnjeno je dalje nekaj vesti (konec avgusta — začetek septembra 1941) o slovenskem odporu.

Za nas bo še posebej zanimiva dokumentacija o dogajanju v letih 1945 do 1955. Ne gre le za spoznavanje preteklosti ene naših sosed, ampak tudi za razreševanje vprašanj iz problematike avstrijsko-jugoslovanskih odnosov, katerih odmevnost sega še v današnji čas. Dokumentacija je bogat vir za spoznavanje nastanka druge avstrijske republike ter delovanja in ideologije vseh štirih avstrijskih političnih strank v obravnavanem obdobju (komunistične, socialistične, ljudske in svobodnjaške). Prav tako najdemo kronološko povezan izbor gradiva o problematiki denacifikacije in avstrijskega neonacizma po drugi svetovni vojni; gradivo torej, ki v marsičem osvetljuje tudi sedanji položaj avstrijske družbe. Tu so zanimivi odmevi o razgovorih predstavnikov ljudske stranke ter s skupino nekdanjih vidnih nacistov o morebitni podpori »manj obremenjenih« nacijev ljudski stranki pred državnimi volitvami leta 1949 (v tem času je bila »manj obremenjenim« namreč vrnjena volilna pravica). Zanimivo je, da so nekdanji nacisti med neuspešnimi pogovori zahtevali za sebe v prihodnjem parlamentu 25 poslanskih sedežev. Vsakdo, ki se ukvarja z vprašanjem južne Tirolske bo v knjigi našel marsikaj zanimivega in poučnega. Predvsem pa je izbrana in ponatisnjena dokumentacija uporaben vir za študij geneze avstrijske državne pogodbe (»pogodbe o neodvisnosti in demokratični Avstriji«), podpisane 15. maja 1955. V tem okviru so n drobneje povzeta tudi jugoslovanska stališča do vprašanja priključitve južne Koroške matičnemu narodu in jugoslovansko-avstrijskih odnosih (na primer vprašanje reparacij Jugoslaviji). Kot smo mogli preveriti, knjiga objektivno povzema takratna jugoslovanska in avstrijska stališča. Slovenskega bralca bodo tudi tu še posebej zanimala avstrijska stališča, saj se marsikatero teh pojavlja tudi danes (na primer vprašanje o številu koroških Slovencev, o »priznavalnem« principu pripadnosti k določeni narodnosti in podobno). Dalje so še podana stališča predstavnikov štirih velesil na konferencah za sklenitve avstrijske državne pogodbe in seveda končna usoda jugoslovanske zahteve, ki je, kot je znano, formulirana v znanem členu 7 te pogodbe.

V celoti gre pri obeh zvezkih (knjigah) za izbor bogate dokumentacije, ki ne nudi le prereza obdobja 1938—1955 na avstrijskem prostoru, ampak tudi za uporaben priročnik za vrsto vprašanj o političnih in siceršnjih problemih Avstrijcev in Avstrije o obravnavanem obdobju.

Tone Zorn

Prilozi za istoriju socializma. 1974 — 9. zvezek; strani 581.

Deveti zvezek »Prispevkov za zgodovino socializma«, ki jih izdaja Inštitut za sodobno zgodovino v Beogradu, je posvečen osemdesetletnici tovariša Tita in tridesetletnici ustvarjanja nove države in socialistične skupnosti pod njegovim vodstvom. Temu primerna je tudi vsebina dokaj obsežnega zvezka, saj je več člankov v celoti ali pa vsaj delno povezanih z njegovo revolucionarno potjo. Tu naj omenimo razpravo Pera Morače: »Tito — strateg partizanskega rata«, kjer avtor obravnava razvoj partizanske strategije od prvih začetkov odpora do uspehov proletarskih brigad zbranih okoli Vrhovnega štaba v času